

ELEONORA POSTEN

LOVÖ HEMBYGDSFÖRENINGIS TIDNING

Nummer 1

Mars 2020

Årgång 28

Zola Krukovskya Lagerkrans. Lars Gundberg 50 år

FÖRETEELSER OCH LEVNADSÖDEN

Arkeologiska institutionen vid Stockholms universitet bedrev årligen seminarie- och forskningsgrävningar på Lovö, från år 1958 till år 2007 under ledning av undertecknad. Här följer fortsättningen i serien om "Företeelser och levnadsöden under järnåldern".

Denna artikel handlar om en ovanligt stor och kraftig ung man med nedsliten ryggrad. Den kraftiga unga jätten med nedsliten ryggrad – var han en "gladiator"?

I det stora och totalundersökta gravfältet Raä 27, Lunda, finns många intressanta företeelser. I graven A12 på gravfältet kunde de brända benen avslöja en mycket storväxt och kraftig man. När osteologiprofessorn Nils-Gustaf Gejvall analyserade dessa ben förvånades han över den kraftiga benstommen, den ovanligt stora lårbenskulan som var hela 51x52 mm i diameter i bränt tillstånd och de stora endast lätt svedda ryggkotorna. Även fingerbenen var ovanligt stora och kraftiga. Vad som var ytterligare förvånande var att ryggkotorna var nedslitna till den milda grad att denne man

Den ovanligt kraftiga och långa mannen var bara 20-30 år gammal när han dog (A12, Raä 27). Varför var hans ryggrad totalt nedsliten? Hade han verkat som outtröttlig "gladiator" på grund av sjukdomen smärtökänslighet?

UNDER JÄRNÅLDERN

måste ha lidit fasansfullt. Diskarna mellan kotorna hade totalt nötts bort och kotornas ledytor hade skavts mot varandra så att benvävnad försvunnit. Professor Gejvall bedömde mannen som "ovanligt lång - kanske runt 190-200 cm" eller mer och framför allt att han haft "en ovanligt kraftig benstomme". Den extremt nedslitna ryggraden är förbryllande inte minst med tanke på att mannens ålder bedömts till endast 20-30 år då han dog. Vad gjorde att han i unga år fick ryggraden totalt utsliten? Smärtorna måste ha varit enorma. Och vad gjorde att detta kunde fortgå? En tanke är att mannen kan ha haft sjukdomen smärtokänslighet (Hereditär sensorisk och autonom neuropati typ V), en ganska ovanlig genmutation som gör att man inte känner smärta. Sjukdomen som till viss del är ärftlig kallas också för Vit-tangisjukan eftersom den nuförtiden förekommer i orten Vittangi i Norrbotten. Kanske mannens storvuxenhet i kombination med smärtokänsligheten gjorde honom till en extremt uthållig och eftertraktad "gladiator".

Några fynd i graven ger en antydning om att vapen kan ha ingått. En välvd stor järnaskålla och en liten välvd bronsaskålla kan eventuellt ha suttit i en sköld resp. ett svärd. I gravritualerna i Mälaramrådet ingick att vapnen togs bort efter brandbålet. Oftast avslöjar endast fragment i gravmaterialet att vapen har ingått på gravbålet. Denna grav har anlagts under folkvandringstid några år efter 500 e.Kr. Bland djurbenen i graven finns en

hund, ett 2-3 år gammalt får, vänster framben från en ung ko och en höna utan huvud!

Den arabiske historieskrivaren Ibn Fadlan har beskrivit de dramatiska ritualerna vid en vikingahövdingens begravning på Volgas strand. Bland annat så vred man huvudet av en höna och kastade den huvudlösa kroppen på bålet. Flera sådana gravar där hönor utan huvud ingår har kunnat konstateras på Lovö. Denna sed kan ha införts redan i början av 500-talet på Lovö som denna grav antyder.

Intressant med den storvuxna mannen i A12 är också att flera av männen i efterföljande generationer på gravfältet ofta har "kraftiga muskelfästen" som omnämns i de osteologiska analyserna. Dessutom finns det "kraftiga" inslaget även hos någon kvinna i det närliggande gravfältet Raä 87. Kan detta innebära ett ärftligt drag i Lundabyn?

LITTERATUR

- Petré, Bo. 1984. *Arkeologiska undersökningar på Lovö. Del 3. Gravar, gravfält och boplatser på Lovö*. Acta Universitatis Stockholmiensis. Studies in North-European Archaeology 9.
- Petré, Bo. 2000. Gravfältet Raä 87, Lunda, Lovö sn, Up. Ett gravfält från yngre vendeltid. *Lovö Archaeological Reports and Studies (LARS). Nr 8*. Department of Archaeology. Stockholm University.

Bo Petré

FOLKHEMMET – ÄVEN PÅ LOVÖN?

Begreppet Folkhem användes 1928 av Per-Albin Hansson i en riksdagsdebatt. I dag känner många till begreppet men är osäkra på dess innehåll och betydelse för dagens samhälle.

Så här sade Per-Albin Hansson 1928: ”Hemmets grundval är gemenskapen och samkänslan. Det goda hemmet känner icke till några privilegierade eller tillbakasatta, inga kelgrisar och inga styvbarn. Där ser icke den ene ner på den andre. Där försöker ingen skaffa sig fördel på andras bekostnad, den starke trycker icke ner och plundrar den svage. I det goda hemmet råder likhet, omtanke, samarbete, hjälpsamhet. Tillämpat på det stora folk- och medborgarhemmet skulle detta betyda nedbrytandet av alla sociala och ekonomiska skrankor, som nu skilja medborgarna i privilegierade och tillbakasatta, i härskande och beroende, plundrare och plundrade. Det svenska samhället är ännu icke det goda medborgarhemmet. Här råder visserligen en formell likhet, likheten i politiska rättigheter, men socialt består ännu klassamhället, och ekonomiskt råder fåtalets diktatur. Olikheterna äro stundom skriande; medan några bo i palats betraktar många det som en lycka om de får bo kvar i sina kolonistugor även under den kalla vintern; medan en del leva i överflöd, gå många från dörr till dörr för att få

en beta bröd, och den fattige ängslas för morgondagen, där sjukdom, arbetslöshet och annan olycka lurar. Skall det svenska samhället bli det goda medborgarhemmet måste klasskillnaden avlägsnas, den sociala omsorgen utvecklas, en ekonomisk utjämning ske, de arbetande beredas andel även i det ekonomiska förvaltandet, demokratin genomföras och tillämpas även socialt och ekonomiskt.” / .../

Per-Albin Hanssons tal har blivit klassiskt och refereras ofta till vid diskussioner om välfärdspolitik. Begreppet folkhem är fortfarande kontroversiellt eftersom folkhemmet

förutsätter bredare och djupare demokrati samt minskade ekonomiska klyftor. Alla vill inte ha det så. Av alla 34 OECD-länder har emellertid inkomstklyftorna sedan 1990-talet ökat mest i Sverige. Forskarna Richard Wilkinson och Kate Pickett visar i boken *Jämlikhetsanden* att ojämlikhet orsakar sociala och medicinska problem var vi än befinner oss i den sociala hierarkin. Deras forskning visar att både rika och fattiga mår sämre i ett ojämlikt samhälle.

Som redaktör hoppas jag ofta att läsare vill diskutera viktiga artiklar, insändardebatt. Lyckas jag den här gången? Läs både Stig Morlings långa och min korta artikel och reagera!

Bertil Ottoson (text)

Robert Nyberg (bilder)

VI BYGGER LOVÖ MUSEUM

Magasinet är en ståtlig byggnad i tre plan. Den byggdes omkring 1850 som sädesmagasin. Råttorna hölls tillbaka genom att katterna hade egen ingång.

Stämningen är god när arbetsgruppen samlas för att bygga Bo Petrés arkeologiska utställning på bottenplanet. Arbetsgruppen träffas första måndagen varje månad. Vi har fått mer utrymme på nedre botten eftersom en stor del av vår brandsläckningsutrustning finns hos Färingsö hembygdsförening. Allt annat i våra samlingar som vi inte ska visa, stuvades undan så tätt att det blev ungefär 60 kvm golvyta för Bo Petrés utställning. Väggarna rensades

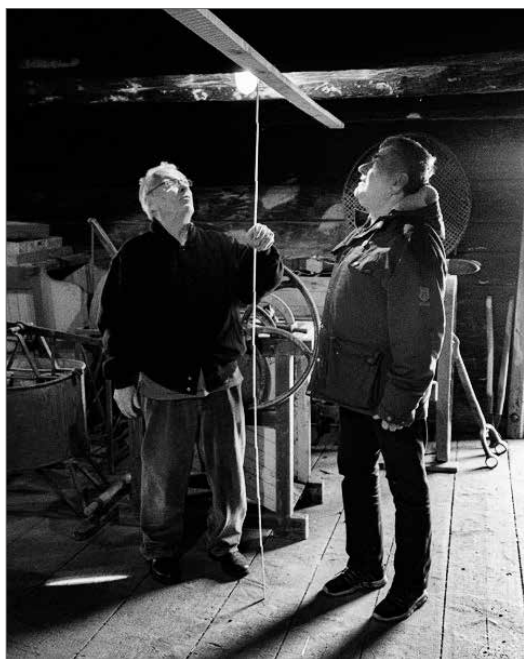
från insamlade objekt och flyttades till Smedjan, Snickarboden och något till Bagarstugan.

Väggarna i Magasinet med liggande timmer är vackra liksom golvet breda bräder. Nästa steg blev att göra textila bakgrunder för Bo Petrés visningsramar och för att dölja allt vi hade stuvat undan, vackert linnetyg från tak till golv. Nu finns stora väggtyr för de ramar som Bo Petré ska fylla med text och bilder som ska levandegöra stenbrons- och järnålder för våra besökare. Mitt på golvet finns ett stort bord med lådor som bl.a. ska innehålla fynd från utgrävningen av Söderbys flyktingförläggningar från 2:a världskriget. Några av Ulf Ragnarssons målningar från Fornstigen kommer att ge utställningen ytterligare kraft och liv.

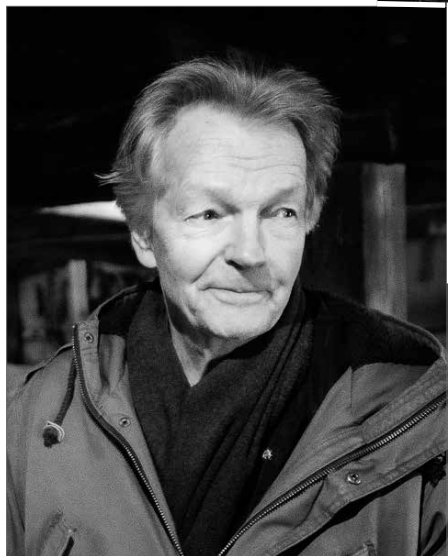
Museipedagogiken har inte diskuterats även om det finns idéer. Men vi har gott om tid fram till invigningen som vi planerar att ha i anslutning till marknadsdagen i september. Då invigs även Trädgårdsutställningen på mellanplanet och FRA-utställningen på plan 3. Vårt museum kommer inte att vara slutgiltigt färdigt i september. En museigrupp ska tillsättas för att komplettera utställningarna, föreslå teknisk utrustning och pedagogiska grepp, mycket för att intressera yngre generationer.

Text Bertil Ottoson

Foto Håkan Svensson

Jörgen Ek och Bertil mäter

Bo Petré förklarar hur han tänker

Bengt Krantz monterar ljus.

Bengt Krantz och Bertil funderar

Thomas Erlandsson arbetar på golvet

ORDFÖRANDENS SPALT

Lovö Rödakors-Krets frågade Eva Ottoson om hon trodde att Lovö hembygds-förening ville överta tyget till en bygdedräkt med Lovöfärger, vilket vi med glädje tackade

Ja till. Ett antal kvinnoföreningar på mäläröarna hade ca 1950 bildat en arbetsgrupp som skulle göra en bygdedräkt för Ekerö. Den blev färdig 1953. Sedan ville även Adelsö, Munsö och Lovö ha bygdedräkter och de blev klara 1993. Dräkterna skiljer sig åt genom olika färg på kjoltyget och för-

klädets rändning. Nu syr Candi Martin upp Lovödräkten, som kommer att finnas på en provdocka i Bagarstugan.

Docent Bo Petrés arkeologiska utställning i Magasinet växer fram. Nu är utställningytan klar och själva utställningen ska under en tid hängas runt väggarna med textila bakgrunder i linnetyg. Den stora utmaningen blir att göra Magasinet med sina tre utställningar lockande och utmanande för både yngre och äldre besökare. Vi ska träffa en museipedagog som förhoppningsvis kommer att bidra med idéer. Både Bo Petré och fixargruppen är entusiastiska. Vi går alltså snabbt framåt. Muséet kommer troligen att invigas i september. Invigningens planering kan nu börja.

ÅRSMÖTE I KLOCKARGÅRDEN MÅNDAGEN 20 APRIL.

Från kl 17 serveras litet mat och dryck för en billig penning.

Du som inte har betalat medlemsavgiften får ett vänligt brev och ett hjärta.

Dessa dokument finns den 30 mars på vår webbplats lovohembygd.com:

- Förslag till föredragningslista
- Stadgeförslaget (inför det andra beslutet)
- Verksamheten under 2019
- Ekonomi under 2019, resultatrapport och balansrapport
- Förslag till handlingsplan för 2020
- Förslag till ny styrelse

Årets Lovöperson, docent Bo Petré, presenteras vid årsmötet och får sin utmärkelse – vårt fina diplom med motivtext. Slutligen talar Julie Lindhl sin uppmärksammade bok Pendeln. se baksidan.

Varmt välkommen!

LOVÖ, EN DEL I FOLKHEMMET – ELLER UTANFÖR FOLKHEMMET?

Frågan om vårt svenska folkhem dyker numer allt som oftast upp som en fråga: "Vart är vi på väg?" Kanske alltför ofta blir frågan mycket laddad, och också ibland väl mycket känslostyrdd. Detta har givit mig anledning att fundera över huruvida Lovö har varit en del av detta folkhem. I mina tidigare funderingar över Lovös närtidshistoria, se Eleonora-postens tidigare nummer, finns glimtar av vad vi kanske kan kalla folkhemmets nedslag på Lovö. Försättningsvis kommer jag därför att fånga upp några tidigare trådar ur dessa artiklar, men nu ur ett perspektiv på frågan om "folkhemmet".

Vilka olika aspekter kan vi se som rimliga delar i denna fråga?

- En given utgångspunkt kan vara den gamla bondgården, som här begränsas till mina subjektiva minnen från tidiga barndomsår på Norrby gård;
- En annan aspekt kan vara Lovö kyrka, och dess präst Anders Frostenson, kyrkoherde under mer än två decennier på ön. I god mening kan Anders ses som representant för en kyrka med ambitioner att vara en "folkkyrka";
- Skapandet Lovö Vattenverk under sent 1920tal och i början av 1930talet, som kan ses som ett sentida litet brukssamhälle, och därmed länkas in i en sammanhållen tradition av hur ett gott brukssamhälle en gång skapats. För övrigt

har just det "goda brukssamhället" ibland setts som en föregångare till vår folkhem;

- Utvecklingen av idrotten som en viktig sammanhållande verksamhet. I detta fall speglad av såväl skapandet av Drottningholms SK, framförallt som friidrotts-klubb, liksom Drottningholms IK, bildad 1958 och under en period en framgångsrik fotbollsklubb.

Så låt mig börja en minnenas (mycket subjektiva) vandring i ett möjligen förgånget folkhem på Lovö. Jag är ganska övertygad om att folkhemmet nästan alltid burits upp av engagerade och empatiska människor. Till att börja med, en återkoppling till Norrby gård, ungefär 70 år tillbaka i tiden. Mormor Carin var nog, kanske ännu mer än min morfar Carl Cecil, en bärare av det goda folkhemmet. En nära och egalitär kontakt med samtliga arbetarfamiljer på gården var en naturlig del i hennes livsovertygelse. Morfar å sin sida såg dock till att drägliga bostäder byggdes för gårdens arbetare. Hans känsla för historiens vikt speglades bland annat i omsorgen om "Gammelstugan", en parstuga från 1600-talet, se Bild 1. Denna är dessvärre riven, men denna mer än 300-åriga byggnad kanske kunde ses som ett gott exempel på vad som idag populärt kallas "hållbarhet".

En annan god bärare av folkhemmet på Lovö kan nog ses i Anders Frostenson.

son, snarast legendarisk kyrkoherde i församlingen. En representant för vad som ibland med förakt kallats "Folkkyrkan", men snarare var en underfundig och humanistisk from man, se min tidigare artikel i Eleonoraposten 2019–2, Hans familj, se bild nedan, representerade mycket spridda politiska övertygelser: hustru Ulla Lidman–Frostenson var en period riksdagsledamot för högerpartiet, sonen Sven ett tag kommunist, medan Anders själv var socialdemokrat. Alla tre vilar nu i samma grav på Lovö kyrkogård. För övrigt kan nog våra kyrkogårdar ses som en återklang av ett försvinnande folkhem, och ett kanske helt bortglömt perspektiv. Johan Olof Wallins ord på hans gravsten: "Jordens Oro Wi-

Gammelstugan på Norrby gård, fångad av SvDs tecknare Carlqvist 1950

Familjen Lidman - Frostenson, fångade i Lovö prästgårds trädgård.

ker för den frid som varar, graven allt förlikar, himlen allt förklarar".

Ett annat perspektiv på folkhemmet på Lovö kan representeras av Lovö vattenverk och miljön därkring. Anläggningen byggdes under sent 1920-tal och färdigställdes tidigt 1930-tal. Utformning och planering kan sägas spegla två olika traditioner, bågge med en anknytning till vad som kan kallas folkhemmet. Å ena sidan arkitektoniskt, med klara funktionalistiska inslag i såväl själva vattenverksbyggnaden som i personalbostäder, se bild. Å andra sidan kan en återklang av den gamla bruksmiljön anas i det sammanhållna minimisamhället, med bland annat en Konsumbutik "mitt i byn". Några kanske förvånas, eller känner sig provocerade, men perspektivet med det goda brukssamhället som en föregångare till folkhemmet har till och med blivit en doktorsavhandling inom sociologin.

Idrottens genombrott

som en folkrörelse kan med fog ses som en del av vårt folkhem. Detta gällde inte minst på Lovö, där Drottningholms SK bildades

1932. Tidigt var klubbens verksamhet koncentrerad till dels Karusellplan inom slottsförvaltningens område, dels till Kantons folkskola, som bland annat upplät omklädningslokaler. Men ett fåtal år senare uppstår ett hot mot klubbens existens. Ur klubbens historia läser vi, citat:

” (...) Karusellplan icke längre fick användas som idrottsplan då den skulle omläggas enligt en gammal fastställd planering och skolstyrelsen att Kantons skola skulle ombyggas och stängas för DSK. (...) en delegation, som skulle uppvakta HKH kronprinsen – vår nuvarande kung (alltså Gustaf VI Adolf) – för att med honom dryfta DSK:s framtida öde. Trion blev mycket vänligt mottagen på Drottningholms slott och även om kronprinsen icke ansåg sig kunna medverka till fortsatt idrottande i parken måste resultatet anses som givande. Man fick många goda råd om andra framkomliga vägar och klubbens framtid var räddad.”

Klubben skulle snart bli stark framförallt inom friidrott och samla på sig goda löpare ur alla samhällsgrupper. I slutet av 1950-talet vinner klubben flera framgångar med goda löpare, se bild t.h. Den starka klubbkänslan har omvittnats av flera medlemmar. Ofta var framgångarna mest uttalade i klubbträvlingar och särskilt kanske i stafetter. Den goda klubben hade medlemmar inte bara bland Lovöbor, ofta återfinns grabbar (mest) från framförallt från Brommalandet, men också från övriga Mälardalen.

Nybyggda tjänstebostäder vid Lovö vattenverk, ca 1932, alla byggda enligt dåtidens "funkis-ideal".

Drottningholms IK:s fotbollslag, nu som "fullt" elva-mannalag med lagmedlemmar från både Brommalandet och övriga öar i Mälaren

Segeralget i Mariefredsstafetten 1959. Stående fr. v. Knut Lindersson, Rune Axell, Arne Gjersvold, Lennart Lundblad. Knäst. fr. v. Bengt Lundin, Per Zettegrvist, Roland Ohlsson, Gert Ekman.

Minst lika viktig som en folkhemsbild är fotbollsklubben som bildades år 1958: Drottningholms IK. Som så ofta på den tiden var grundarna unga grabbar som under blev klubben trogna. Liksom DSK tidigare lockade man till sig goda "lirare" från både Bommalandet och grannöarna. I junioråldern hade man fått ihop ett helt 11-mannalag.

Slutligen låt oss återvända till vår med rätta folkliga monark, Gustaf VI Adolf, som hjälpt Drottningholms SK till nytt hopp på 1930talet. Han levde gärna ute på Lovön och bar med sig aktivt idrottsintresse. En slutgiltigt från det soliga fotbolls-VM i Sverige. Bilden visar ett "kungamöte" med i bästa mening folkliga inslag. Vår monark hälsar på en kommande mycket folklig (fotbolls-)kung: Världsmästaren Pelé från Brasilien.

"Kungamöte" anno 1958. Gustaf VI Adolf hälsar på världens blivande fotbollskung Pelé från Brasilien under VM-finalen i fotboll på Råsunda.

Så kära Lovöbor: Har ni andra synpunkter eller eventuellt protester om **"Lovö, en del i folkhemmet"**, hör av er till Eleonorposten.

Av Stig Morling (Bäckström)

Flygfoto över Ensta från slutet av 40-talet/början av 50-talet

ENSTA 1942–1969

Mina föräldrar flyttade till Ensta som nygifta 1942. Pappa, John Bergman, hade fått en tjänst som tillsynsman/tekniskt biträde vid det geomagnetiska observatoriet där familjen också fick en tjänstebostad i det hus som tidigare hade varit kronjägarboställe.

JOHN OCH MAJKEN BERGMAN

John var döpt till Johan men kallades alltid John.

John, fjärde generationen på Lovö, var född 1904 i Kungsgården och bodde senare i Stenvärdshuset i Drottningholm. Han var äldst i en syskonskara på fem barn. Hans farfars far Karl Fredrik Bergman kom till Lovö 1850 som statare vid Kungsgården. Stataryrket var något som gick som en röd tråd genom släktleden till och med Johns far Axel Edward. Han började som statare men fick så småningom en tjänst på Drottningholms slott med titeln slottsknekt. Det var då hans familj flyttade till Stenvärdshuset och John bodde kvar där med sin pappa tills han flyttade till Ensta. Hans mamma gick bort redan 1936. John jobbade med olika grovarbeten och deltog bland annat i bygget av vattenverket vid Strömdal och restaureringen av Lovö Kyrka på 30-talet.

Majken, född Lindqvist kom från Markaryd i Småland. Hennes födelseår var 1914. I Markaryd hade hon växt upp med sin mor och från sex års ålder också med en styvfar och hans två söner som var äldre än Majken. Senare utökades familjen med en flicka

som kom dit som fosterbarn. Majken var duktig i skolan och hade gärna studerat vidare men fick sluta skolan när folkskolan var slut eftersom det inte fanns pengar till vidare studier. Hon började jobba som hembiträde och efter ett tag flyttade hon till Skåne och började arbeta på konditorier och bagerier i bland annat Malmö, Helsingborg, Sjöbo och Åhus. Hon samlade på recept från sina arbetsplatser skrev ner dem i en skrivbok och när hon jobbade på Hushållsskolan Margareta i Helsingborg smög hon in i klassrummet på kvällen och skrev av de recept som eleverna hade använt på dagen. Enligt sin fostersyster blev hon ett år utsedd till Åhus bästa bagerska. Det var något som hon själv aldrig skröt med. Att inte få studera vidare kunde hon inte släppa utan så småningom skaffade hon sig kompetens för att komma in på sjuksköterskeutbildningen i Kristianstad vilket hon också gjorde. Tyvärr fullföljde hon inte utbildningen. Några år innan hon träffade John hade hon flyttat igen och denna gång var det till Lovö där hon arbetade som hemsyster.

OBSERVATORIET

Lovöobservatoriet, som tillhörde Sjökarteverkets jordmagnetiska avdelning, hade avancerade instrument för att läsa av förändringar i jordens magnetfält. Störningar i magnetfälten kunde störa kompassnålen och även tågens signalsystem. Observatoriet hade därför också i uppdrag att varna SJ om det var kraftiga störningar i de jordmagnetiskafälten.

Johns arbetsuppgifter var att läsa av och anteckna observationerna i instrumenten som fanns i observatoriet samt att byta registreringspapper som han också fick framkalla och göra fler avläsningar på. Registreringspapprena som kallades kurvor skickades in till Sjökarteverket för ytterligare bearbetning. John fick ibland sällskap av ingenjör Borg och licentiat Eleman, två forskare vid Sjökarteverkets jordmagnetiska avdelning som kom ut och gjorde fler mätningar. Johns jobb krävde noggrannhet och pliktrogenhet samt att han var på plats varje dag. Självklart hade han semester och också ett par fridagar varje månad men fridagarna brydde han sig inte alltid om att ta ut. Han var ju på plats ändå.

För den som vill veta mer om observatoriet kan man läsa i Härje Bäärmans Lovö i våra hjärtan samt söka i Dagens Nyheters arkiv efter nummer

från den 26 september 1946 och 27 juni 1957 då DN besökte observatoriet för att skriva reportage om det.

FLYTT TILL ENSTA

I tjänsten ingick tjänstebostad i före detta kronjägarbostället som Majken och John fick två rum och kök i och som det ofta var brukligt på den tiden användes köket och sovrummet. Finrummet stod orört utom vid något kalas. Finrummet fick de vid några tillfällen låna ut till Sjökarteverket när observatoriet hade besök av både nationella och internationella gäster. De övriga rummen tillhörde Sjökarteverket och innehöll kontor, framkallningsrum, förvaringsrum och ett övernattningsrum.

FAMILJEN UTÖKAS

John och Majken fick en son 1945 som döptes till Lars. Tyvärr blev han

Släkträff med Johns släkt i vardagsrummet på Ensta. Från vänster Johns syster Sigrid, svägerska Svea, bror Gunnar med sonen Hans i knät, Johns far Axel Edvard med Hans storsyster Gun i knät, John, Majken och sväger Gunnar

Majken och John i trädgården med nyfödde Lars

obotligt sjuk i slutet av 1949 och fick ligga på Mörby lasarett största delen av sitt sista år. Han avled i december 1950 med John hos sig. Majken kunde inte vara där för hon låg på BB med en nyfödd dotter som döptes till Wivi-Anne. Majken och John sörjde Lars oerhört mycket samtidigt som de var glada över sin dotter. Till sin stora glädje fick de en son till i januari 1952 som döptes till Ingvar. Ingvar och jag var hemma på Ensta tills vi började skolan. Det var ju inte så stor åldersskillnad mellan oss så vi lekte en hel del tillsammans.

VARDAGEN PÅ ENSTA

Idag kan det tyckas nästan omöjligt, men de bodde i 16 år på Ensta innan John tog körkort och de kunde köpa bil. Som tur var kom det matvarubussar och i början kom också fisk- och brygggarbil, så de behövde inte bära hem alla matvarorna i ur och skur. Mjölken köptes vid Hogsta. Sedan fanns det ju affär ca tre kilometer bort vid Strömdal. Posten körde inte heller ut till Ensta utan Enstas postlåda fanns vid Hogsta. Skulle något lämnas in på posten var det Drottningholm som gällde. Någon gång i mitten av 50-talet ändrade posten sina rutiner och lantbrevbärare Linge passerade Ensta. Det underlättade livet en del för då kunde de både ta emot och skicka post via lantbrevbäraren.

Dagarna på Ensta var ganska lika varandra och framför allt Majken tyckte att det var lite ensamt. Hon var ju uppvuxen i en köping och hade bott i städer eller samhällen tidigare. För

henne var det en stor kontrast att bo på Ensta, särskilt mörka vintrar. John hade ju kontakt med sina överordnade vid Sjökarteverket och de kom också ganska ofta till observatoriet.

Det var sällan Majken och John lämnade Ensta eftersom observatoriet skulle skötas och särskilt vintertid var det svårt att ta sig någonstans när min bror och jag var små. På sommaren var det lite enklare när de kunde cykla för att hämta mjölk och post vid Hogsta. John cyklade också till kyrkogården för att sätta blommor från Ensta på graven där hans föräldrar, en bror och son vilade. Ibland fick jag eller min bror sitta i barnsitsen på cykeln när han cyklade iväg. På sommaren åkte också

Majken med Wivi-Anne och Ingvar strax före avfärd med taxi till Centralen för tågfärd till Markaryd.

hela familjen till Markaryd för att hälsa på Majkens mor och fostersyster.

Majken skötte hushållet och det var som för många ett heltidsarbete på den tiden. Vedspis, enbart kallvatten, tvättgryta i källaren gjorde ju att saker tog tid och det gällde ju att planera när varken kyl eller frys fanns och det var långt till affär. Som tur var fanns det ett skafferi och en bra matkällare.

Trädgården prunkade på sommaren med fina rabatter, frukt- och bärbuskar. De odlade också grönsaker och potatis. Majken tog till vara allt och fyllde hyllorna i matkällaren med saft, sylt, konserverade grönsaker och svamp. Jag minns att jag var speciellt förtjust i en äppelsort som heter Cox Pomona och hennes konserverade körsbär som man ibland fick till efterrätt tillsammans med vispgräddde. På vintrarna tyckte Majken om att läsa böcker och båda lyssnade på radion.

ÅKA IN TILL STOCKHOLM

Det är kanske lite kuriosa men yngre generationer blir förvånade när man berättar att på 50-talet åkte vi in till stan högst två gånger om året för att köpa kläder och andra förnödenheter. Vi bodde ju så nära Stockholms city tycker de. Oftast cyklade då John och Majken till Drottningholm med mig och Ingvar i varsin barnsits där vi tog bussen till Fridhemsplan. Inköp gjordes mestadels på Tempo, Epa och Pub vid Hötorget. För oss barn var det ju spännande att åka till stan och höjdpunkten var besök på konditori med läsk och bakelse. Vid hemfärden kostade Majken och John på sig taxi

från Drottningholm för att cykla med både barn och paket var för besvärligt.

MODERNISERING

Hösten 1956 knackade en TV-försäljare på hos John och Majken. Besöket av TV-försäljaren slutade faktiskt med att de köpte en TV även om de tyckte att det var dyrt. Det var en stor händelse i hela familjens liv för kvällslivet blev annorlunda och vi alla var uppe mycket längre än tidigare. Jag minns fortfarande hur tråkigt jag tyckte det var när barnprogrammet Andy Pandys var slut – det var ju en hel vecka till nästa avsnitt och det var lång tid för en sexåring.

John i trädgården

1958 hade John tagit körkort vid 54 års ålder och en Ford Angela inköptes. Majken tog körkort något år senare. Samma år som vi köpte TV började Majken att städa vid FRA. De första vintrarna gick hon 4.30 från Ensta till FRA vilket hon tyckte var lite kusligt i mörkret, när hon skulle hem hade det ju blivit ljus. Med körkort och bil var det en stor lättnad för henne att kunna köra till sitt jobb året runt.

Bilen betydde mycket i familjelivet som underlättades eftersom det blev lättare att få omväxling med små utflykter och inköpen underlättades också. Även vi barn fick skjuts till Rörby när vi blev äldre och gick i gymnasiet för då hade ju skolskjutsarna upphört. På semestern kunde vi åka bil i stället för tåg till Markaryd för att hälsa på Majkens mor och fostersyster. I Markaryd kunde vi också se oss omkring i omgivningarna på ett annat sätt och till och med besöka Danmark vid några tillfällen.

1964 byggdes ett nytt kontorshus vid observatoriet och då fick Ingvar och jag varsitt rum i familjens bostad för vi fick disponera det som varit kontor och gästrum i tjänstebostaden. Då hade efterhand också kokseldning bytts ut mot oljeeldning och varmvatten, vedspisen kompletterades med elspis och i källaren installerades badkar och tvättmaskin. Kylskåp hade också installerats under 50-talet.

I mitten av 60-talet läste Majken in grundskolekompetens och utbildade sig till kontorist. Hon fick kontorsjobb på FRA där hon stannade till sin pensionering.

1969 gick John i pension och vi flyttade från tjänstebostaden till Ekerö. Ett par år senare flyttade vi till Hässelby gård där John och Majken bodde kvar livet ut till 1986 resp 2007. Båda vilar på Lovö kyrkogård. Kan också nämnas att flytten från Ensta innebar att fem generationer Bergman på Lovö försvann.

Gustavsberg november 2019

*Wivi-Anne Nordmark
dotter till John och Majken Bergman*

Ingvar och bilen i Markaryd.

JORDBRUKSREDSKAPEN TALAR

Under 2020 inviger vi en unik utställning av gamla jordbruksredskap längs Fornstigen. Varför gör vi en sådan utställning? På Hogsta har vi ganska många gamla jordbruksredskap som har vanskotts under lång tid.

Mycket få besökare ser dem som länkar mellan självhushållningens manuella arbete och dagens GPS-styrda underverk. Prova genom att slå en 10 ha stor vetaåker med lie så inser du slättermaskinens betydelse. Vid 1900-talets början arbetade på Hogsta 15 familjer inom lantbruket. Så var det på alla Lovö 9 lantbruk. Nu sköter Edeby, Norrby och Lovö prästgård med var sin familj all produktion.

Hur kom det sig att Sverige ganska snabbt kunde utvecklas från fattigt U-land till en av världens mest utvecklade industrinationer? Jordbruket har rationaliserats sedan 1500-talet genom flera skiftesreformer. Härigenom kunde åkrarna brukas mer rationellt. Landsbygdens överbefolkning begränsades lagstiftningsvägen. Varje familj

Bara plogar kan kela med varann.

fick bara behålla en son och en dotter på gården (legostadgor, tjänstehjonstadgor). Övriga barn tvingades söka arbete utanför gården (försvarslöshetsstadgan). Den som inte hade årstjänst kunde tas ut till krigstjänst eller tvångsarbete.

Hantverket i städerna var organiserat i skrån. Alla yrkesarbetare måste tillhöra ett skrå (skråordningar) med mästare som hade lärlingar och gesäller. Skrået var en slags kartell som t.ex. kunde bestämma inköps- och försäljningspriser. Marknadskrafterna krävde konkurrens, fri prisbildning och rörlig arbetsskraft. Att skråväsendet avvecklades 1846 var en förutsättning för industriell massproduktion. Stor betydelse hade också att ständsriksdagen avskaffades 1866.

Fattigsveriges omvandling sköt fart. Under perioden 1870 till 1970 gick Sveriges utveckling till modern industrination snabbt, snabbare än i dagens Kina. Nya banker försåg den växande industrin med kapital, som också ökade befolkningens köpkraft. Företagen fick arbetskraft från landsbygden (se ovan). Där levde 1850 ca 75 % av Sveriges befolkning. Sönerna fick arbete i industrier som exempelvis tillverkade jordbruksmaskiner. Maskinerna ökade jordbrukets produktivitet långt snabbare än bondsönerna hade kunna göra utan dessa maskiner. Döttrarna fick exempelvis arbete i textilfabriker vars maskiner övertog vävstolarnas hemmaproduktion.

Men lönerna var låga och industrins produktion bestod till stor del av skogs- och järnprodukter för export - Sveriges naturtillgångar. Men demokratiutvecklingen med den växande fackföreningsrörelsen ändrade situationen. (*Om arbetare bara kan köpa cyklar får USA en cykelekonomi, sade Henry Ford på 1920-talet*). De fackliga organisationerna ökade konsumenternas köpkraft till den nivå vi har idag. Sveriges konsumenter kan köpa Sveriges produktion. Vår ekonomi är i stort i balans. För närvarande har vi ett exportöverskott på ca 4,5 % av BNP.

När en ny generation jordbruksredskap gjorde de äldre redskapen omoderna kunde de skänkas till traktens hembygdsförening. På Hogsta finns flera maskiner, överväxta och rostiga. De är fortfarande viktiga länkar mellan fattigsverige och dagens moderna samhälle. Redskapen ska rostskyddas och få nya roller – som folkhögskolelärare för vandrarna på Fornstigen.

**Text Bertil Ottoson,
Foto Håkan Svensson**

Slättermaskin

Potatissättare

Potatisskördare

Liten harv

BERTIL IFWERS MUSEUM PÅ MUNSÖ

Den som vill återuppleva sin ungdom kan besöka Ifwers Museum på Munsö. Här möter man mycket av det viktiga som hör till livet – det som användes i hem och hushåll, allsköns papper (inte bara tidningar) och mycket från fritid och arbetsliv.

Bertil Ifwer kastade inte bort någonting. Och vi har inte rört någonting, säger Thomas Jacobsén som möter oss i den öppna porten till den lada där samlingarna finns. Efter pensioneringen blev samlingarna Bertils livsinnehåll.

Nu kan man tänkla sig att hans hustru Ingrid inte var så glad åt detta. Ett rykte säger att Bertil fick välja mellan henne och sina samlingar. Men ryktet är falskt. Den möjliga konflikten undveks genom att hustru Ingrid var en väldigt skicklig vävare med flera vävstolar. Vävstugan låg norr om

gården och ladan där Bertil arbetade låg åt söder. De åt frukost tillsammans och gick sedan åt var sitt håll. Ingrid ledde kurser i vävteknik och gjorde egna mönster, bl.a. till den Lovödräkt som drottning Silvia fick i present.

Bertil Ifwer föddes 1925 på Ekerö och familjen med mamma Ida och pappa Oscar flyttade 1932 till gården Söderby på Munsö med frukt- och grönsaksodlingar. Som är vanligt på landsbygden gifte sig Bertil med Ingrid på granngården Solvik 1952. Paret fick bo på nedre planet medan föräldrarna flyttade upp en våning.

Bertil Ifwers samlarmani kom alldeles säkert från pappa Oscar, som var en passionerad samlare. När Oscar dog (1980) övertog Bertil hela samlingen. Tillsammans med sin egen samling och allt möjligt han fick tag på, finns hela samlingen nu i Bertil Ifwers museum, Solviks lada. Bertil Ifwer dog

Gården Solvik med Ifwers museum i ladan till höger samt vävstugan till vänster, litet dold till vänster uppe i skogen.

Thomas i en Borsalinokubb. Den skulle hänga på en krok en nivå under kepsen mitt i bild. I Bertil Ifwers museum skulle inte överklassens hatt se ner på arbetarnas huvudbonad.

1994 och året efter bildades *Intresseföreningen Bertil Ifwers museum*. År 2016 bildades *Munsö hembygdsförening – Bertil Ifwers museum*.

Om någon annan hade samlat så många saker inom en så begränsad plats som Solviks lada skulle det ganska säkert resultera i kaos, men nu är samlingarna ett välordnat kaos, säger Thomas. Bertil Ifwer var en systematisk pedant. Allt är minutiöst ordnat i teman och sorter. På en vägg hänger exempelvis ett 50-tal nycklar, var och en på en egen spik. Varje rum har sitt tema: tidningar, tidskrifter, intyg och annat av papper har ett eget rum. En

Bertil Ifwer var en ganska stilig man, eller hur?

OFFENTLIGT MÖTE

— 1 —

Mjolkfrågan

för Huddinge

(Opinions- och Upplysningsmöte)

i Fullersta Biograflokal

Onsdagen den 14 November 1934 kl. 7,30 e. m.

Inledningsföredrag av
Lantbrukaren B. Blomkvist, Troxhammar.

Producenter och konsumenter inbjudas.

— Fritt inträde. —

Stockholmstr. Ortsförb. av R. L. F.

L. Callegren Tryckeri - Stockholm 1934.

Även under 1930-talet var mjölkproduktionen ett problem.

tjock bunt tidningar är tung. Därför har varje tidningsbunt en egen plats på en hållbar hylla.

Vi känner igen flera tidningar som fortfarande finns eller har upphört: Expressen, Stockholmstidningen, Bonniers magasin ... På borden finns visningsexemplar av tidningar från nöjesvärlden: Rekordmagasinet, Fantomen, 91:an Karlsson, Tarzan.

I det största rummet finns sådant som användes utomhus. Jag lade särskilt märke till två olika storlekar av Arkimedes utombordsmotorer som jag minns från min ungdoms

somrar på Yxlan. Uppräkningar blir lätt tröttsamma och tråkiga, men ett besök på Ifwers Museum kan fylla dig med upplevelser från en tid du har glömt det mesta av men blir glad att återuppleva, som en förnygringskur.

Håkan och jag fick ett generöst och trevligt mottagande utan tidspress. Thomas visar gärna muséet, men det är naturligtvis bäst att komma som grupp. Titta på webbplatsen www.hembygd.se/bertilifvers eller ring Thomas Jacobsén: 560 501 67 eller 070-339 86 88.

Text: Bertil Ottoson Bild: Håkan Svensson

En imponerande verktygskollektion

Plåtburkarna väcker minnen

Tidningsrummet. Mycket material i oklanderlig ordning.

EKERÖ-MUNSÖ HEMBYGDSFÖRENINGEN

Ekebyhovs slott. Källa Wikipedia. från RAÅ:s arkiv.

I Ekerö Munsös handlingsplan för 2020 sägs att "Samarbetet med närstående föreningar och organisationer är en självklarhet i verksamheten och vår ambition är att utveckla dessa kontakter".

Med värme tänker jag på de julfester föreningens tidigare ordförande, Kerstin Balck-Ahlén bjöd in till varje år i sitt hem i Nyckelby. Här träffades representanter för Mälarearnas sju hembygdsföreningar, kulturnämndspolitiker, hela den egna styrelsen och författare av skrifter med hembygdsteman. Julbordet var överdådigt och några av rätterna tänkte Eva och jag på långt innan och en tid efter festen. Kerstin höll vid varje fest två tal där hon betonade vikten av samarbete, särskilt mellan de inbjudna organisa-

tionerna. I vårt fall har det resulterat i ett mycket givande samarbete med Färingsö hembygdsförening.

Det var på denna julfest jag första gången träffade Lars Gundberg, Ekerö Munsös nuvarande ordförande. Han bodde då på Stafsund, en passande boendemiljö för någon som arbetar på auktionsföretaget Bukowskis med värdering av konstföremål.

Ett samarbetsprojekt var att Mälarearnas hembygdsföreningar åtog sig att arrangera den årliga hembygdska-veln. Stockholms läns hembygdsföreningar bjöds in till en rundtur på Mälarearna och varje förening berättade om sig och sitt arbete. Planeringen skedde på Stafsund med Lars Gundberg som primus motor. Nu bor Lars på Nockebyhus där hans intresse

G

Stafsund. Källa Wikipedia.

Hemma hos Lars Gundberg. (Foto Håkan Svensson)

för konst och kultur avspeglas i hemmiljön.

Mälaröarnas sju hembygdsföreningar är mycket olika. Vi som har besökt Färingsö marknad och sett de 20 byggnaderna och deras samlingar med bl.a. gamla maskiner och jordbruksredskap har imponerats. Att de klarar att underhålla allt! Lovö hembygdsförening har Fornstigen, vandringsleden genom kulturlandskapet med Bo Petrés arkeologiska utredningar från stenålder till medeltid, samt de tre byggnaderna i Hogsta som är vårt hembygdsmuseum. I likhet med Ekerö–Munsö hembygdsförening försöker vi med kunniga och engagerade remisser försvara Lovö natur och kultur.

För Ekerö–Munsö hembygdsförening är det alltså en viktig uppgift att hindra den växande bebyggelsen och moderniteten att förstöra det som i bred bemärkelse är vårt kulturarv. Föreningen är remissinstans och måste vara mycket aktiv för att fånga upp och yttra sig om utredningar som inte tar tillräcklig hänsyn till Ekerö–Munsös historia och kultur. En aktuell remiss handlar

om placeringen av en ny stor skola vid Bryggarvägen. Om skolans placering säger kommunen: *"Platsen ligger inom ett kulturhistoriskt känsligt område och den nya bebyggelsen ska uppföras så att hänsyn tas till den kulturhistoriskt känsliga miljön där kulturlandskapet och naturmiljön utgör viktiga kulturbärare"*. Hembygdsföreningens yttrande handlar bland annat om brister på detta område. Skolans placering inkräktar på Ekebyhovs slottsmiljö och på Ekebyhovsdalens natur, en kränkning av det egna uttrycket: Ekerö kommun är "Kulturens övärld".

Kommunen planerar också att bygga om Träkvista torgområde. Det är en känslig kulturmiljö. Den planerade exploateringen är mycket omfattande. Ekerövägen kommer att gå igenom en helt ny stadsdel. Den förstör kulturhistoriskt viktiga miljöer och planeringen är helt okänslig för de värden kommunen borde värna vid all samhällsutveckling. Kommunens uttryck "Kulturens övärld" måste ytterligare devalveras. Måndagen 8 juni blir det en sommarkvällsvandring i Gamla Träkvista by. Vandrarna får veta hur Träkvista har förändrats under 1900-talet.

Många känner till fruktträdsallén mot Ekerö kyrka. Den anlades 1895 på den tid då fruktträd var viktiga för människors försörjning. År 1947 inleddes den årliga fruktmarschen genom den 700 m långa allén från Ekerö kyrka till kyrkans möteslokal, som samtidigt var Ekerö–

Den nya skolan är inte så bra placerad (Ekerö kommun)

Välkommen till samråd om detaljplan för Träkvista torg!

Förslag - Träkvista nya torgområde (Ekerö kommun)

Munsö hembygdsgård. Initiativtagare var fruktodlarsföreningen och kyrkoherde Henry Röttorp. Den dagen kom många människor till kyrkan för att delta i blomningsfesten och efter gudstjänsten gå fruktmarschen. Frukträd åldras och allén borde förnygras och restaureras. Vid 100-årsjubileet 1995 bestämde kyrkan, trädens ägare och andra intressenter att plantera nya träd och förnygra de träd som kunde överleva. Det

höll till 2001. Nu har Trafikverket övertagit ansvaret för Fruksallén, som nu är komplett. Men intresset för fruktmarschen har minskat och den upphörde 2017.

Söndagen den 24 maj blommar både äppel- och päronträd i allén, som i år fyller 125 år. Då bjuder föreningen in till besök på Asknäs gård, Ekerö kyrka och vandring i fruktträdssallén.

Ett viktigt arbete är att samla in bilder och nedtecknade berättelser. Folk kommer med sina bilder, som scannas och man gör ett överenskommelse om hur bilderna får användas. Föreningen planerar att bygga upp ett lättillgängligt bildarkiv och att berättelserna får användas av författare till tryckta texter. Detta skulle kunna vara något även för Lovö hembygdsgård. Man stöder en omfattande skriftproduktion.

Det finns exempelvis stort intresse från nybyggare på ett visst område att veta hur området såg ut tidigare. Det brukar komma 40–50 personer när skriftens författare leder vandringar på området.

Sedan en tid har föreningen sina årsmöten på det kommunägda Ekebyhovs slott. Ekerö–Munsö hembygdsförenings utåtriktade verksamhet omfattar många återkommande aktiviteter:

- Kultur- och naturvandringar
- Besök hos Bertil Ifwers museum
- Midsommarfirande på Ekebyhov
- Kulturhistorisk bussresa i början av augusti
- Bras- och berättarafton på Ekebyhovs slott i november

Läsaren kan hämta mer information på föreningens webbplats:
hembygd.se/ekero-munso

Lars, Håkan och jag hade ett trevligt och givande möte på Nockebyhus

och vi avslutade samtalet med att titta framåt. Vi undrade hur vi ska få ungdomar till Lovö museum och Lars sade att problemet är generellt inom hela hembygdsrörelsen. Varje möte på förbunds nivå diskuterar svårigheterna att förnya hembygdsrörelsen.

Men vad händer i nästa generation?

Vi kom fram till:

- det nödvändiga yrkeskunnandet minskar
- intresset för ideell aktivitet och ideellt föreningsliv avtar
- samhällets stöd till hembygdsrörelsen blir mindre
- det äldre gardet tunnas ut och nyrekryteringen är svår

Ännu märker varken Lovö eller Ekerö–Munsö hembygdsföreningar stora medlemstapp, men vi måste klara av att göra arbetet inom hembygdsrörelsen intressant för nästa generation.

Bertil Ottoson (text)

Håkan Svensson (bild)

Den knuttimrade ekonomibyggnaden är en del av Ekerö kulturarv. (Foto Håkan Svensson)

HELGÖ – DEN BORTGLÖMDA ÖN

Helgö ligger i Mälaren strax söder om Ekerölandet intill det smala Bockholmssundet.

Under femtioalet startade utgrävningar av Helgös östra del. Fornlämningar fanns här registrerade i form av flera gravfält samt en fornborg högt ovanför. Däremellan sluttade terrängen brant och var skogsbevuxen. Av en tillfällighet upptäcktes till allas förvåning att den otillgängliga sluttningen hade varit bebodd under flera århundraden.

När sommarstugeägare Allan Hammarlund hade forslat dit en mindre timmerstuga och skulle gräva en grop för sin flaggstång påträffade han en märklig bronsskopa. Skopan hade ett exotiskt och närmast antikt utseende varför man vände sig till Historiska museet för rådfrågning. Dessförinnan

hade man hittat en liten nedgrävd skatt om 2 spirallagda guldringar och ett guldmynt. Förste antikvarien Wilhelm Holmqvist blev intresserad av att undersöka fyndplatsen och man beslöt att starta en utgrävning.

Utgrävningarna kom att fortgå i 25 år (1954 – 1978). Tre separata boplotsområden dokumenterades. Alla tre bestod av uppbyggda terrasser i den branta sluttningen men de visade sig ha haft olika funktioner. Det mellersta området, där de första föremålen påträffades, visade sig utgöra den centrala delen. Området hade använts under järnåldern i ca 700 år, från 200 e.Kr.–ca 900 e.Kr.

Öster om det mellersta området påträffades ett verkstadsområde med härdar och smältgropar. Här hade man framför allt gjutit bronsmycken,

typiska för tiden under 400- och 500-talen. Tiotusentals gjutformsfragment och kilovis med degelfragment var kvarlämnade (en degel väger 10–70 gram).

Längre västerut påträffades ytterligare ett terrasserat boplotsområde. Här började bebyggelsen senare och sträckte sig från 400-talet och fram till 900-talet e.Kr.

Sannolikt har man också bott inom flera andra områden på

Helgö. Nära nuvarande Kaggeholms slott har det funnits registrerade gravar i form stensättningar som är typiska för järnåldern.

Två guldskatter har påträffats utanför själva boplatsoområdet. Den ena hittades på 1700-talet, förmodligen på Kaggeholms ägor och den andra skatten påträffades mitt på ön. Rester av en förmodad fornborg/försvarsanläggning mitt på ön vittnar också om att man uppehållit sig här.

Utgrävningarna väckte snart internationell uppmärksamhet genom de exotiska föremålen som kom idagen men främst genom den lilla Buddhatyeten från Indien, som tillverkats där under 500-talet e.Kr.

Fler föremål hittades med religiös anknytning, bland annat en irisk kräkla från 700-talet och små centimeterstora guldbleck föreställande kärlekspar.

Bronsskopen, som redan nämnts, har tolkats som en dopskopa från 200-talets Egypten där kristendomen tidigt etablerades. Intill skopen fann man en vid silverskål dekorerad med ett kors i botten. Kanske har den använts för dopvatten tillsammans med skopen?

På det mellersta området har en kal klippa varit en offerplats och nedanför denna påträffades ett metertjockt kulturlager av offerrester. Intill klippan fanns rester av en större byggnad, som utgjort en ceremonihall. Det var i denna hall som föremålen med religiös anknytning påträffades liksom mängder av fragment från dyrbara importerade glasbägare.

Den kala klippan och det skyddade läget i sluttningen är förmodligen anledningen till att man bosatte sig här. Mälaren var på denna tid en mer eller mindre öppen havsvik och det är inte otroligt att de första bosättarna kom från Estland, som ligger rakt österut från Helgö. Det äldsta smycket, som hittats är en baltisk brosch, funnet i ett av de äldsta husen högt uppe på sluttningen. Keramikskärvor med slavisk ornamantik vittnar också om östliga förbindelser. Hus av timmerkonstruktion, som här har dokumenterats tidigare än i övriga Sverige, är också ett östligt drag. Likaså vittnar grophus, d.v.s nedgrävda hus försedda med ugnar, om östliga förbindelser. Några av dem har säkerligen varit bastuugnar. Att man dessutom har varit bosatt på en sluttning som terrasserats var dittills en okänd företeelse i Mälardalen.

Även under senare tid har invånare från Estland gjort färder in i Mälaren. Dessa finns omtalade i sägner och har inte alltid varit så fredliga. Ön Estbröte öster om Helgö vittnar med sitt namn om dessa "besök" för att inte säga råder.

Namnet Helgö finns belagt från tidig medeltid och syftar sannolikt på att ön har haft en helig status. Namnet försvann under medeltiden förmodligen i samband med att de hedniska offertraditionerna upphörde. Kanske gick detta så drastiskt till att invånarna jagades iväg av nykristna, som ville utplåna hedendomen? Man överrumplade invånarna som samlats under en ceremoni. Dessa försökte att fly med sina dyrbarheter upp mot fornborgen. Under flykten tappade man buddhatyeten, kräklan och skopen, som

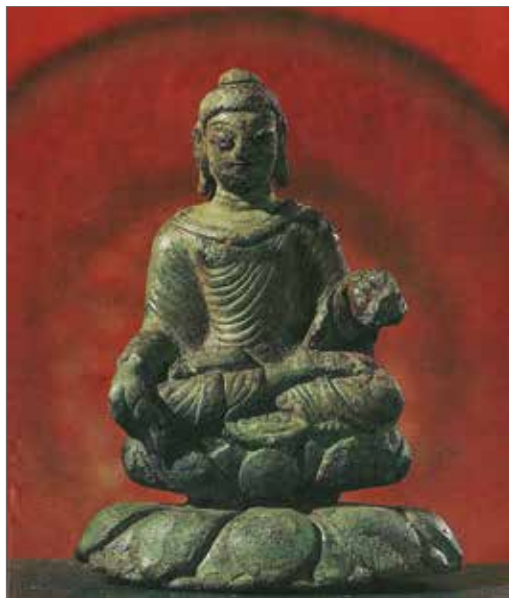
påträffades kvarliggande i ceremonihallen. Silverskålen trampades sönder och återfanns i en mängd fragment. Förövarna krossade alla glasen vid den norra utgången där glasfragmenten påträffades i en koncentration. Invånarna besköts med pilar. Över hela ceremonihallen låg ett hundratal pilspetsar.

Ön kallades fortsättningsvis för Lillön fram till 1967 då man återinförde namnet Helgö.

I dagarna utkommer boken "HELGÖ – den bortglömda ön" av FD Jutta Waller. Boken bygger på en sammanfattning och tolkning av utgrävningarna.

Bokens omfattning är 170 sidor, rikligt illustrerad. Den kan beställas genom <https://eddy.bokorder.se/sv-SE/shop>. Pris SEK 238 inkl. moms. Porto tillkommer, SEK 64:-

Jutta Waller

Ovan: Buddhastatyett från Indeien, 500 e.Kr.

Nedan t.v. bornskopa från Egypten, 200-talet e.Kr.

Nedan t.h. en irisk kråkla från 700-talet

LOVÖ HEMBYGDSFÖRENING HAR ÅRSMÖTE MÅNDAGEN 20 APRIL KL 18 I KLOCKARGÅRDEN.

Från kl 17 serveras litet mat och dryck för en billig penning.

Alla handlingar finns på vår webbplats lovohembygd.com att läsa och ladda ner:

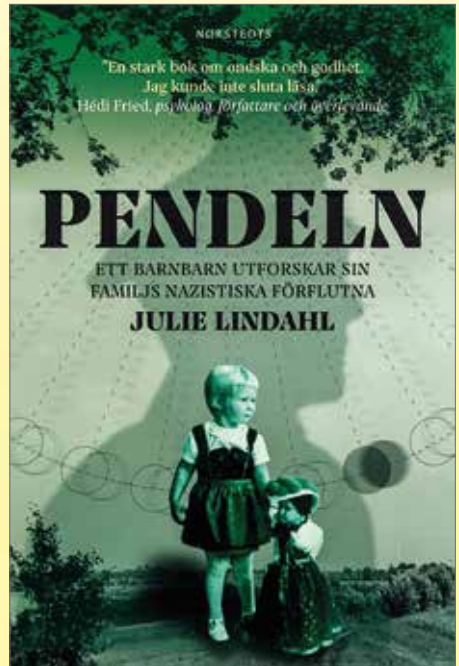
- Förslag till föredragningslista
- Stadgeförslaget (inför det andra beslutet)
- Verksamheten 2019
- Vår ekonomi under 2019, resultat- och balansrapport
- Förslag till handlingsplan för 2020
- Förslag till ny styrelse

Årets Lovöperson, docent Bo Petré, presenteras vid årsmötet och får sin utmärkelse – vårt fina diplom med motivtext.

Efter förhandlingarna kommer Julie Lindahl att berätta om sin bok *Pendeln*.

”I litteraturen om Förintelsen berättas historien om förövaren sällan från ’insidan’. Julie Lindahl har tagit på sig denna mödosamma uppgift när hon berättar historien om sin familj för oss. Den är skriven direkt ur hjärtat samtidigt som den har enastående litterära kvaliteter – en sällsynt och fenomenal kombination. Resultatet är en mycket viktig bok som är svår att lägga ifrån sig innan man kommer till slutet.”

Stefan Einhorn, professor och författare

EleonoraPosten

ISSN 1651-6508

Utgivare: Lovö Hembygdsförening

Redaktör: Bertil Ottoson

Layout: Maria Wold-Troell

Omslag: Foto av Håkan Svensson

Manusstopp till nr 2, 2020 den 5 april

Lovö hembygdsförening

Breidablick 2

178 93 Drottningholm

www.lovohembygd.com

Medlemsavgift 200 kr/Familj 250 kr

Plusgiro 8812-0

Swish 123 576 35 94